

**Tieslietu ministrijas un ANO Attīstības programmas projekts
“Atbalsts tiesu sistēmai”**

Latvijas Republikas
Tieslietu ministrija

www.t.m.gov.lv

Latvia

PĒTĪJUMS

PAR TIESĀŠANĀS IZDEVUMU APMĒRA, VALSTS NODEVAS VEIDOŠANĀS MEHĀNISMA UN VALSTS NODEVAS APMĒRA PAMATOJUMA NOTEIKŠANU CIVILLIETĀS LATVIJAS REPUBLIKĀ

Pētījuma autors :
M.ekon.lekt. Edgars Peičs
Latvijas Universitātes doktorants

Pētījums izstrādāts ANO Attīstības programmas un Tieslietu ministrijas projekta “*Atbalsts tiesu sistēmai Latvijā*” ietvaros.

Publikācijā izteiktās atziņas ne vienmēr atspoguļo ANO Attīstības programmas un Tieslietu ministrijas viedokli. Šo materiālu drīkst izmantot (gan pilnībā, gan daļēji) bez īpašas ANO Attīstības programmas un tās partneru atļaujas, obligāti norādot izmantošanas avotu.

Saturs

<u>Ievads</u>	3
<u>1. Valsts nodevas mehānisms civillietās un tā pilnveidošanas iespējas</u>	7
<u>1.1. Valsts nodevas mehānisma analīze Latvijā</u>	7
<u>1.2. Vācijas civillietu tiesu prakses principi valsts nodevas veidošanā</u>	10
<u>1.3. Valsts nodevas loma civillietu izskatīšanas principu nodrošināšanā</u>	11
<u>2. ABC modelis un tā izmantošana nodevas pamatojuma aprēķinos</u>	13
<u>2.1. ABC modelis un tā piemērotības analīze problēmas pētīšanā</u>	13
<u>2.2. Datu sagatavošana aprēķiniem, pieņēmumi un paskaidrojumi</u>	15
<u>2.3. Modeļa aprēķinu rezultāti un to interpretēšana</u>	19
<u>3. Latvijas apstākļiem optimāla valsts nodevas modeļa izstrāde un ieviešana</u>	22
<u>3.1. Valsts nodevas grozījumu projekta un tā ietekmes novērtējums</u>	22
<u>3.2. Izstrādātā valsts nodevas modeļa principi un nodevas apjoms</u>	24
<u>3.3. Izstrādāto priekšlikumu ieviešanas riski un to minimizēšana</u>	28
<u>Pielikums nr.1</u>	30
<u>Pielikums nr.2</u>	31
<u>Pielikums nr.3</u>	32
<u>Pielikums nr.4</u>	33
<u>Pielikums nr.5</u>	34
<u>Pielikums nr.6</u>	35
<u>Pielikums nr.7</u>	36

Ievads

Šobrīd Latvijā darbojas Civilprocesa likums (turpmāk - CPL), kas regulē civilās tiesvedības pamatnoteikumus un balstās uz Latvijas PSR Civilprocesa kodeksu, kas ar grozījumiem bija spēkā līdz 1998.gadam. No Civilprocesa kodeksa likumā ir aizgūts valsts nodevas veidošanās mehānisms un tiesāšanās izdevumu apmērs, kas likuma spēkā stāšanās brīdī atbilstoši koriģēts pēc valūtas kursa no Krievijas rubļiem uz Latvijas latiem. Līdz ar to ir izveidojusies situācija, ka valstī darbojas 1963.gada 27.decembrī pieņemtais valsts nodevas veidošanās mehānisms ar koriģētiem nodevas apjomiem un līdz šim nav veikti pētījumi par tā atbilstību efektīva un mūsdienīga civilprocesa nodrošināšanai. Būtiskas neskaidrības rodas ierobežoto asignēto budžeta līdzekļu apstākļos, kad valsts uzliek par pienākumu atsevišķu lietu kategoriju strīdus obligāti izskatīt civilās tiesvedības kārtībā, bet vienlaikus nodrošināt arī tiesu pieejamību strīdu izšķiršanai maznodrošinātajiem, samazinot vai pilnībā atbrīvojot viņus no valsts nodevas nomaksas.

Pašreiz pastāvošais nodevas veidošanās mehānisms nestimulē izlīgumu civillietās, jo tas prasa pilnu nodevas nomaksu, jau uzsākot tiesvedību lietā, tādējādi prezumējot, ka lieta beigsies ar spriedumu. Pat tad, ja lietas dalībnieki izlīgst līdz vēl lieta tiek skatīta tiesas sēdē, – pieteicējam nav tiesību saņemt atpakaļ samaksāto valsts nodevas apjomu pilnā vai daļējā apmērā (CPL 37.p.). Tādējādi esošais valsts nodevas mehānisms tieši stimulē lietas dalībniekus veikt pilnu lietas iztiesāšanu un saņemt motivētu spriedumu. Tas paildzina civillietu iztiesāšanas vidējo laiku, kas būtiski samazina aizskarto tiesību strīdu izšķiršanas operativitāti situācijā, kad ik gadus piesaka arvien jaunas civillietas.

Pašreiz spēkā esošās valsts nodevas apjomi joprojām pieļauj nepamatotas tiesāšanās, kur lietas dalībnieki noteikti nerisinātu strīdu ar tiesas palīdzību, bet censtos izlīgt, ja valsts nodevas apjomi būtu augstāki. Tajā pašā laikā joprojām ir jāņem vērā likumā iestrādātā norma, ka katrai fiziskajai un juridiskajai personai ir tiesības uz savu aizskarto vai apstrīdēto civilo tiesību, vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzību tiesā (CPL 1.p.), kas ietver arī maznodrošināto personu tiesību aizsardzību tiesā.

Pašreiz pastāvošās valsts nodevas tiek ieskaitītas valsts pamatbudžetā un tiešā veidā atpakaļ tiesu sistēmā neatgriežas. Līdz ar to tiesnešiem, lemjot par lietas dalībnieka lūgumu samazināt valsts nodevas apjomu vai atbrīvot no tā, nav tiešas ieinteresētības un iespēju ar savu lēmumu atbalstīt tiesu sistēmu, jo budžeta līdzekļu asignējuma apjomā iekasētā valsts nodeva ir tikai viens no argumentiem ikgadējās diskusijās par Tieslietu ministrijas budžetu un tādējādi netieši arī par tiesu efektivitāti, neatkarību un kvalitāti. Par to liecina 2002.gada dati, kad Tieslietu ministrija visām tās funkcijām no valsts budžeta saņēma dotācijas 29 miljonu latu apjomā, no kuriem tiesu sistēmas funkciju nodrošināšanai (krimināllietu, civillietu, administratīvo lietu izskatīšanai un citiem tiesu lēmumiem) bija atvēlēti tikai 9,72 miljoni latu¹. Tajā pašā laikā valsts nodevu segšanai civillietās budžetā paredzēja 1,49 miljonus latu² jeb 15,3% no visām tiesu dotācijām. Diemžēl nav pieejami sīkāki statistiskie dati par to, cik no šīs 9,72 miljonu latu dotācijas attiecas uz krimināllietām, cik uz civillietām, cik uz administratīvajām lietām un cik uz visiem pārējiem tiesu lēmumiem. Līdz ar to ir nepieciešams izpētīt, vai pašreiz iekasēto valsts nodevu apjomi ir adekvāti izmaksām, ko rada šo strīdu izšķiršana tiesās, un izstrādāt Latvijas apstākļiem optimālu valsts nodevas mehānismu, kas ņemtu vērā visus iepriekš izklāstītos problēmu jautājumus.

Pētījuma mērķis ir, analizējot speciālo literatūru, finanšu un statistikas datus, izpētīt valsts nodevas veidošanās mehānismu Latvijā, salīdzināt to ar Vācijas civillietu nodevas veidošanās mehānismu, izpētīt esošo civilprocesu un analizēt mūsdienīga civilprocesa principus, kā arī uz šīs analīzes pamata izstrādāt secinājumus un priekšlikumus Latvijas apstākļiem optimāla valsts nodevas mehānisma un valsts nodevas apmēra noteikšanā civillietās.

Lai sasniegtu pētījumā izvirzīto mērķi, autors izvirza vairākus risināmos uzdevumus :

1. Analizējot speciālo literatūru, finanšu un statistikas datus, izpētīt valsts nodevas veidošanās mehānismu Latvijā un Vācijā; veikt finanšu aprēķinus, nosakot civillietu iztiesāšanas pašreizējo pašizmaksu sadalījumā pa instancēm un lietu kategorijām;

¹ Likums "Par 2002.gada budžetu", 24.pielikums, sadaļa : Tieslietu ministrija

² Likumprojekta "Grozījumi Civilprocesa likumā" anotācija, 20.11.2003. redakcijā

2. Izpētīt mūsdienīga civilprocesa likuma principus un vajadzības Latvijā, kā arī finanšu nozīmi principu nodrošināšanā;
3. Izpētīt un adaptēt *Activity Based Costing* (ABC) modeli, aprēķinot tiesāšanās izdevumu pašizmaksu un valsts nodevas apmēru ilgtermiņā (3 – 5 gadi);
4. Izpētīt tendences civillietu kategorijās un aprēķināt ilgtermiņa (3 – 5 gadi) pašizmaksu pa lietu kategorijām;
5. Izstrādāt secinājumus un priekšlikumus optimālam valsts nodevas veidošanās mehānismam un valsts nodevas apmēra noteikšanai civillietās, kā arī tā ieviešanas pamatprincipus.

Pētījums sastāv no trim nodaļām, kas, pēc autora domām, ir optimāls izvirzītā mērķa sasniegšanai un problēmas analīzei. Pirmajā nodaļā autors aplūkos valsts nodevas veidošanās mehānismu un apjomu Latvijā un Vācijā. Uz analīzes pamata izstrādās pozitīvos un negatīvos aspektus pašreizējās sistēmas tālākas attīstības perspektīvām, identificēs un pamatos nepieciešamās izmaiņas pašreizējā modelī un konkretizēs tālākās pētīšanas virzienu un apjomus, piedāvājot vairākas alternatīvas pastāvošās problēmas risināšanai.

Otrajā nodaļā autors adaptēs *Activity Based Costing* modeli pētāmo problēmu jautājumu lokam, analizēs datus, veiks finanšu aprēķinus, nosakot ilgtermiņa pašizmaksu civillietu kategorijām un izstrādās pamatojumus katrai no izvirzītajām problēmas risināšanas alternatīvām.

Trešajā nodaļā autors izstrādās optimālāko valsts nodevas veidošanās mehānismu, valsts nodevas apmēru civillietu kategorijām un izklāstīs ieviešanas principus un iespējamos veidus, kā arī dos ilgtermiņa (5 – 10 gadi) novērtējumu par iespējamajām izmaiņām civillietu iztiesāšanā, procesuālās kārtības izmaiņām un finanšu ietekmi uz valsts kopbudžetu un Tieslietu ministrijas budžetu.

Pētījuma specifiskā joma, problēmu loks, pieejamā finanšu un statistiskā informācija būtiski ierobežo pētījuma apjomu. Līdz ar to pētījuma pamata bāze ir 2002.gads, par kuru pašreiz ir pieejama vispilnīgākā informācija. Kaut arī kopš 2002.gada ir veiktas dažas nozīmīgas izmaiņas tiesu sistēmā, kas skar arī civillietu iztiesāšanas izmaksas (administratīvo tiesu darbības uzsākšana, tiesnešu algu pieaugums u.c.), veicot pētījumu, autors ņems vērā šīs izmaiņas,

prognozējot nākotnes attīstības perspektīvas, par bāzes gadu izvēloties 2003.gada beigas.

Pētījuma galvenie objekti ir: 1) “Civilprocesa likums”; 2) likumprojekts “Grozījumi Civilprocesa likumā”; 3) Latvijas Republikas konsolidētā budžeta dati; 4) Latvijas Republikas Valsts Kases pārskati par budžeta izpildi; 5) Tieslietu ministrijas sniegtie statistikas dati; 6) intervijas ar tiesnešiem u.c. darbiniekiem, Tieslietu ministrijas iekšējā, nepublicētā informācija, kā arī operatīvā informācija no Lursoft datu bāzēm.

Lai sasniegtu izvirzīto pētījuma mērķi un uzdevumus, autoram būs nepieciešams izdarīt dažādus pieņēmumus, balstoties uz savu iepriekšējo pieredzi, intervijām ar tiesnešiem un konsultējoties ar citiem jomas ekspertiem. Tas saistīts ar dažkārt pretrunīgo skaitlisko informāciju, kas iegūta no dažādiem avotiem, un ar to, ka dažās jomās informācija nav pieejama vispār.

1. Valsts nodevas mehānisms civillietās un tā pilnveidošanas iespējas

1.1. Valsts nodevas mehānisma analīze Latvijā

Pašreiz spēkā esošais Civilprocesa likums nosaka, ka tiesvedība civillietās notiek divās instancēs: pirmajā instancē lietu izskata pēc būtības, bet sūdzību gadījumā apelācijas kārtībā arī otrās instances tiesā (CPL 4.p.1.d.). Pirmās instances tiesā tiesnesis lietas skata vienpersoniski, bet kasācijas vai apelācijas kārtībā – koleģiāli (CPL 12.p.). Likums nosaka, ka valsts nodeva ir maksājama neatkarīgi no tā, vai lieta tiek skatīta pirmās instances tiesā pēc būtības vai otrās instances tiesā apelācijas vai kasācijas kārtībā (CPL 34.p.), turklāt apelācijas sūdzības valsts nodeva ir 50% no likmes, kas jāmaksā, iesniedzot prasības pieteikumu (CPL 34.p.10.d.). Tas nozīmē, ka pašreizējais valsts nodevas veidošanās mehānisms neņem vērā, vai lietu skata trīs tiesneši vai tikai viens. Tas stimulē lietas dalībniekus izskatīt lietas gan apelācijas, gan kasācijas kārtībā, tādējādi nepamatoti noslogojot tiesu sistēmu. Pēc tabulas nr.1.1. datiem var secināt, ka pēdējos gados būtiski palielinās apelācijas instancē saņemto lietu skaits, izskaidrojums tam varētu būt minētais valsts nodevas veidošanās mehānisms.

Tabula nr.1.1.

Apelācijas instancē saņemto lietu skaits un Civillietu kolēģijā nodarbināto tiesnešu skaits (1998-2003)³

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Apelācijas instance	3 230	3 782	3 923	3 932	4 119	4 552
Tiesnešu skaits	44	43	43	44	45	50

Civilprocesa likums par valsts nodevas noteikšanas bāzi izmanto 10 dažādas faktorus (CPL 34.p.1-10.d.): 1) prasības summa; 2) laulības šķiršanas lietas ierosināšanu; 3) sevišķās tiesāšanās kārtības lietas; 4) citas prasības bez mantiska rakstura vai kuras nav jānovērtē; 5) prasības un pierādījumu nodrošināšana; 6) par bezstrīdus piespiedu izpildīšanu; 7) par pieteikuma par

izpildu raksta izdošanu uz šķīrējtiesas sprieduma pamata; 8) par tiesvedības atjaunošanu aizmuguriska sprieduma gadījumā; 9) kopīgas mantas dalīšana; 10) par apelācijas sūdzību.

Iekasētās valsts nodevas sadalījumā pa minētajiem faktoriem apkopotas tabulā nr.1.2.

Tabula nr.1.2.

Samaksātā valsts nodeva sadalījumā pa valsts nodevas veidošanās bāzes posteņiem 2003.gadā latos⁴.

Apraksts	lati
Prasības summa	543 629
Prasības par laulības šķiršanas lietas ierosināšanu	210 744
Sevišķās tiesāšanās kārtības lietas	436 202
Citas prasības bez mantiska rakstura vai kuras nav jānovērtē	18 984
Prasības nodrošināšana un pierādījumu nodrošināšana pirms prasības celšanas tiesā	7 906
Par bezstrīdus piespiedu izpildīšanu	42 406
Par pieteikuma par izpildu raksta izdošanu uz šķīrējtiesas sprieduma pamata	22 729
Par tiesvedības atjaunošanu aizmuguriska sprieduma gadījumā	0
Kopīgas mantas dalīšana	0
Par apelācijas sūdzību	58 851
Kopā iekasētā valsts nodeva 2003.gadā, latos :	1 341 451

No tabulā 1.2. esošajiem datiem autors secina, ka 40% no samaksātās valsts nodevas sastāda tieši civillietas, kam ir mantisks raksturs un prasības summa ir nosakāma atbilstoši CPL 35.p. prasībām. Taču nav pieejama statistiskā informācija, lai noteiktu, cik konkrēti valsts nodevas ir samaksātas sadalījumā pa sešām vērtību kategorijām (CPL 34.p.1.d). Turklāt intervijās tiesneši norādīja, ka, iztiesājot standarta prasījuma lietu par summu 10 latu vai 100 001 lats, laika patēriņš neatšķiras. Tāpēc nav skaidrs, kādēļ vienā gadījumā ir jāmaksā valsts nodeva 5 latu, bet otrā gadījumā – 1240 latu plus 0,3% no summas, kas pārsniedz 100 000 latus.

³ Sastādījis autors : dati no Tieslietu ministrijas Tiesu administrācijas Tiesu darba organizācijas departamenta pārskata “Tiesas un tiesnešu darba rādītāji Latvijas apgabaltiesās apelācijas instancē” (1998-2003).

⁴ Sekundārie dati. Sastādījis autors : primārie dati no Tieslietu ministrijas Tiesu administrācijas Tiesu darba organizācijas departamenta pārskata “Tiesas un tiesnešu darba rādītāji”, 2003.gads. Sadalījumu pa posteņiem veicis autors, sk. pielikums nr.1

32% no samaksātās nodevas iekasēts par sevišķās tiesāšanās kārtības lietām, taču šeit uzreiz ir jāatzīmē, ka tiesas darbinieki, reģistrējot prasības pēc Tieslietu ministrijas instrukcijas Nr.1-2/10 "Apgabaltiesu un rajonu (pilsētu) tiesu lietvedības instrukcija" 7.pielikuma "Civillietu un materiālu kategorijas" klasifikatora "Pārējās prasības tiesvedības lietās"⁵, pieļauj ļoti būtisku kļūdu. Analizējot šajā kategorijā pieteikto lietu būtību, atklājas, ka aptuveni 48% no šajā kategorijā reģistrētajām lietām patiesībā attiecas uz prasībām par zaudējumu un parādu piedziņu, tādējādi būtu klasificējamas kategorijā "prasības summa".⁶ Līdz ar to autors secina, ka kategorijas "prasības summa" īpatsvars kopējā iekasētajā valsts nodevā sastāda aptuveni 57% un tādējādi 2/3 valsts nodevu nav loģiska pamatojuma tam, kāpēc jāmaksā atšķirīga nodeva par 10 latu un par 100 001 lata prasības pieteikumu.

Likums nosaka, ka valsts nodeva ir maksājama pilnā apmērā no summas, kādā novērtēts mantiskais prasījums, un šī nodeva tiek samaksāta valsts budžetam kredītā (CPL 129.p.2.d), pretējā gadījumā tiesnesis atstāj prasības pieteikumu bez virzības (CPL 133.p.1.d). Ja pieteicējs kļūdas dēļ ir samaksājis lielāku valsts nodevu nekā prasības pieteikumā, viņam nav nekādu tiesību to atgūt. Likuma 37.p. neparedz valsts nodevas atmaksu arī tad, ja lieta tiek atstāta bez virzības, kā arī citos gadījumos, kad faktiskais lietas vešanas darbs tiesā vēl nav sācies. 2002.gada beigās bez izskatīšanas ir atstāti 10% no jaunajām civillietām pirmajā instancē, bet 3% no lietām apelācijas instancē, kas faktiski nozīmē, ka šo samaksāto valsts nodevu pieteicējs neatgūst.

Likums uzliek par pienākumu tiesnesim sagatavot pilnu, motivētu spriedumu, jo tikai sarežģītā lietā tiesnesis var sastādīt saīsinātu spriedumu (CPL 194.p.). Autora intervijās ar tiesnešiem tika norādīts, ka tieši motivēta sprieduma (ievaddaļa, aprakstošā daļa, motīvu daļa, rezolutīvā daļa, CPL 193.p.) sagatavošana prasa ievērojamu laika patēriņu, un tas būtiski paildzina lietu izskatīšanu tiesās. Autors secina: būtu vēlams panākt, ka visās lietās obligāts ir saīsinātais spriedums un tikai pēc lietas dalībnieku rakstiska lūguma tiesa sagatavotu motivēto spriedumu. Tādējādi tiktu veicināta izskatāmo lietu augstāka caurplūde tiesu sistēmai. Bez tam, izmantojot ārvalstu pieredzi

⁵ Tieslietu ministrijas instrukcija nr.1-2/10, pieņemta 16.12.2002., Latvijas Vēstnesis, nr.4 (2769) 09.01.2003.

⁶ Sk. pielikums nr.2.

(Zviedrijas un Vācijas piemērs), par motivēta sprieduma saņemšanu lietas dalībnieki maksā papildus valsts nodevu.

Likums nosaka lietas dalībniekus, kuri ir atbrīvoti no tiesas izdevumu samaksas (CPL 43.p.), un tiesāšanās izdevumi sastāv no: tiesas izdevumiem un ar lietas vešanu saistītiem izdevumiem. (CPL 33.p.). Tiesas izdevumi ir: 1) valsts nodeva; 2) kancelejas nodeva; 3) ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi. Nav pieejama statistiskā informācija par to, cik daudz lietas dalībnieku saskaņā ar šo likumu ir atbrīvoti no tiesas izdevumu samaksas. Līdz ar to pētījuma gaitā veiktajos aprēķinos šī nepilnība netiks izslēgta, taču pieņemot, ka arī optimāla valsts nodevas veidošanās mehānisma gadījumā šie lietas dalībnieki būs atbrīvoti no tiesas izdevumu samaksas, pieļaujamās neprecizitātes būs nenozīmīgas.

2002.gadā Latvijas tiesu sistēmā civillietas apgabaltiesās skatīja 45 tiesneši pirmās un otrās instances kārtībā un 207 tiesneši rajonu tiesās pirmās instances kārtībā. Tātad 2002.gadā 52 207 civillietu izskatīšanā ir piedalījušies kopskaitā 252 tiesneši.⁷ Par šiem 52 207 civillietu pieteikumiem iekasētā valsts nodeva ir 1 498 561 lats.

1.2. Vācijas civillietu tiesu prakses principi valsts nodevas veidošanā

Latvijas tiesību sistēma ir salīdzinoši radniecīga Vācijas tiesību sistēmai, tādēļ ir svarīgi izpētīt Vācijas tiesu praksi un principus valsts nodevas veidošanā civillietās. Valsts nodeva civillietās veidojas salīdzinoši sarežģīti, jo tiek ņemti vērā šādi faktori :

1. Civillietas kategorija;
2. Vai prasītājam ir atvieglojumi valsts nodevas samaksā un apjomā, vai viņam to nav;
3. Dažādi koeficienti atkarībā no lietas sarežģītības.

Turklāt valsts nodeva ir maksājama trīs daļās. Pirmā trešdaļa ir maksājama, prasību iesniedzot. Līdz ar to process ir sācies. Šajā summā ietilpst procesa

virzīšana līdz pierādījumu pārbaudei tiesas sēdē. Ja līdz tam nav panākts izlīgums un puses vēlas turpināt tiesāties, tad ir jāsamaksā otrā trešdaļa no valsts nodevas. Kad nodeva samaksāta, process turpinās līdz brīdim, kad tiesa ir gatava doties apspriesties. Ja arī līdz šim brīdim nav panākts mierizlīgums, tad prasītājs samaksā trešo trešdaļu no valsts nodevas un tiesnesis sagatavo saīsināto spriedumu. Ja lietas dalībnieki vēlas saņemt motivētu spriedumu, tad trešās trešdaļas valsts nodevai tiek piemērots koeficients + 0.5 no trešās trešdaļas nodevas apjoma.

Šāds valsts nodevas veidošanās un samaksas princips veicina izlīgumu civilprocesā, tādējādi katrā no procesa posmiem tiesnesis pārjautā, vai puses nav gatavas izlīgt, tādējādi beidzot tiesvedību. Turklāt puses ir finansiāli motivētas ātrāk beigt tiesāties.

1.3. Valsts nodevas loma civillietu izskatīšanas principu nodrošināšanā

Darba grupa, kas pētīja tiesāšanās izdevumu apmēru, valsts nodevas veidošanās mehānismu un valsts nodevas apmēra pamatojumu civillietās,⁸ nosauca sekojošus Civilprocesa likuma pamatprincipus :

1. Veicināt izlīgumu;
2. Samazināt nepamatotās tiesāšanās;
3. Nodrošināt tiesu pieejamību maznodrošinātajiem;
4. Privāto strīdu izšķiršanu finansē paši lietas dalībnieki;
5. Valsts noteikto obligāto tiesvedību CL kategorijās daļēji dotē no valsts budžeta.

Autors secina, ka pašreizējais valsts nodevas mehānisms veiksmīgi nodrošina tiesu pieejamību maznodrošinātajiem, jo jebkuram lietas dalībniekam ir tiesība lūgt tiesu samazināt vai pilnībā atbrīvot viņu no valsts nodevas samaksas, taču šis mehānisms ir nepiemērots pārējo civilprocesa principu nodrošināšanai, kas izriet no veiktās analīzes 1.1. apakšnodaļā. Tādēļ autors ar

⁷ Primārie dati no Tieslietu ministrijas Tiesu administrācijas Tiesu darba organizācijas departamenta pārskata "Tiesas un tiesnešu darba rādītāji", 2002.gads. Iekļauti tiesneši, kuri 2002. gadā piedalījušies kaut vienas civillietas izskatīšanā.

⁸ Sk. pielikums nr.3.

darba grupas atbalstu izvirza priekšlikumu par optimāla valsts nodevas mehānisma un valsts nodevas apmēra noteikšanas pamatu izvēlēties Vācijas civillietu tiesu praksi, kas piemērota Latvijas apstākļiem.

2. ABC modelis un tā izmantošana nodevas pamatojuma aprēķinos

2.1. ABC modelis un tā piemērotības analīze problēmas pētīšanā

ABC jeb *Activity Based Costing* (uz darbībām balstīta izmaksu aprēķina metode) ir jauna vadības grāmatvedības metode izmaksu aprēķināšanā, kura radusies tikai 80.gados. ABC koncepcijas pamatā ir apsvērums, ka izmaksu analīzei ir jābūt kaut kam vairāk par finansu sistēmu, kuru izmanto grāmatveži – tai jābūt daļai no efektīva organizācijas vadības procesa. Tas nozīmē to, ka izmaksas ir jāplāno un jāpārvalda, pirms tās ir radušās, nevis tikai jāuzrauga pēc notikuma.

ABC nosaukums raksturo šīs metodes būtību – tā balstās uz pieņēmumu, ka izmaksas rodas kaut kādu konkrētu darbību rezultātā (piemēram, pieteikuma pieņemšana, reģistrēšana, lietas materiālu izskatīšana, sagatavošanās tiesas sēdei, tiesas sēde, sprieduma sagatavošana u.c.). Šīs darbības tad arī ir tie faktori, kuri rada izdevumus. Atbilstošie izdevumi (personāla izdevumi, citi administratīvie izdevumi, ēkas uzturēšana izdevumi u.c.) tiek attiecināti uz šīm darbībām, parasti pēc patērētā laika principa.

Visas darbības, kuras tiek veiktas tiesā, var nosacīti sadalīt divās lielās grupās :

1. Darbības, kas ir tieši saistītas ar lietas dalībnieku apkalpošanu;
2. Darbības, kas tiek veiktas kā atbalsta funkcijas, lai nodrošinātu iespēju apkalpot lietas dalībniekus un nodrošināt viņiem tiesvedības pakalpojumus.

Pirmās grupas darbības parasti tiešā veidā var attiecināt uz produktiem (mēs zinām, ko mēs piedāvājam lietas dalībniekiem un cik daudz). Otrās grupas darbības attiecināt ir sarežģītāk, bet ne neiespējami, jo ir zināms, kam tās kalpo kā atbalsta funkcija. Analizējot tiesvedības procesu civillietās, var izdalīt sekojošas lielās pakalpojumu grupas :

1. Civillietas iztiesāšana tiesas sēdē pēc būtības; :
 - a. Ar spriedumu;
 - b. Lieta izbeigta;
 - c. Atstāta bez izskatīšanas;
2. Civillietas iztiesāšana tiesas sēdē apelācijas vai kasācijas kārtībā;
 - a. Ar spriedumu;

- b. Lieta izbeigta;
- c. Atstāta bez izskatīšanas;

Pirmās grupas darbības, kas ir tieši saistītas ar lietas dalībnieku apkalpošanu :

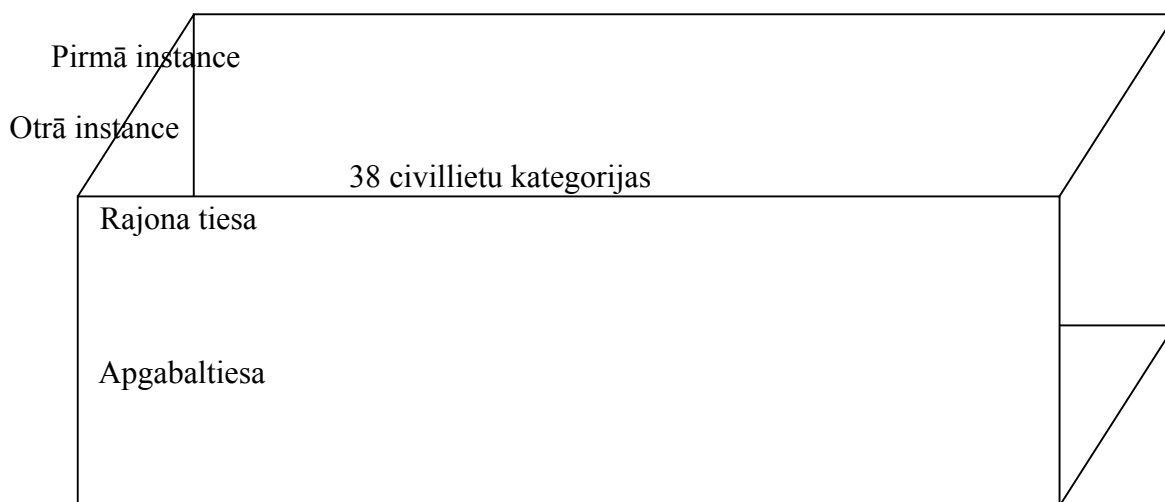
1. Izdevumi, kas saistīti ar sagatavošanos tiesas sēdei (tiesneša iepazīšanās ar lietas materiāliem, lietas dalībnieku uzaicināšana uz tiesas sēdi, pavēstes nosūtīšana u.c.);
2. Tiesas sēdes nodrošināšana (telpas, aprīkojums, darbinieki, komunālie maksājumi u.c.);

Lietvedības atbalsta funkcijas (ierakstu glabāšana, pavairošana, izrakstu sagatavošana u.c.).

Otrās grupas darbības jeb atbalsta funkcijas, kas nodrošina iespēju sniegt lietas dalībniekiem pirmās grupas pakalpojumus :

1. Datorsistēmu izdevumi (datori, printeri, internets, Tiesu informatīvā sistēma, grāmatvedības programmas u.c.)
2. Tieslietu ministrijas centrālā aparāta izdevumi (likumdošana, vadība, budžeta process, publiskās attiecības u.c.);

Lai varētu veikt modeļa aprēķinus, nepieciešams arī definēt modeļa rezultatīvo datu struktūru un apjomu. Analizējot pētāmā jautājuma datus un sarežģītības pakāpi, autors piedāvā izstrādāt trīs dimensiju rezultatīvo datu struktūru attēlā nr.2.1.

ABC modeļa rezultatīvo datu atspoguļošanas trīs dimensiju struktūra⁹

Attēls nr.2.1.

⁹ Izstrādājis autors.

Atbilstoši ABC modelim tiks aprēķināta pašizmaksa katrai konkrētai civillietu kategorijai sadalījumā pa rajonu vai apgabaltiesu tiesām, pirmo vai otro instanci, kā arī sadalījumā starp gadījumiem, kad:

- 1) lieta beigta ar spriedumu;
- 2) izbeigta vai
- 3) atstāta bez izskatīšanas.

Aprēķina rezultātā katram objektam šajā trīs dimensiju masīvā tiks aprēķināta pašizmaksa vienai vienībai latos, kas kopā veido $38^{10} \times 2 \times 2 = 152$ pašizmaksu vienības.

2.2. Datu sagatavošana aprēķiniem, pieņēmumi un paskaidrojumi

Izmaksu pārdalīšanā starp tiesu sistēmas krimināllietu un civillietu izskatīšanas pakalpojumiem autors aprēķinos izmantos Latvijas Republikas Valsts Kases apstiprinātos budžeta izpildes pārskatus, ko sagatavojusi Tieslietu ministrija¹¹. Tas saistīts ar vispilnīgāko pieejamo finanšu informāciju, kas prasa izdarīt minimālus pieņēmumus.

Apgabaltiesā apelācijas kārtībā atsevišķi tiesneši skata krimināllietas un lemj par piespiedu līdzekļu piemērošanu, bet citi tiesneši – civillietas. Tas ļauj ļoti precīzi nodalīt civillietām un krimināllietām veltīto oficiāli uzskaitīto darba laiku. Rajona tiesās visi tiesneši piedalās visu lietu skatīšanā, līdz ar to precīzāk nodalīt patērēto laiku ir sarežģīti. Autors piedāvā risināt problēmu sekojoši¹²:

1. Summēju kopā visas lietas, kuras tiesnesis ir pabeidzis gada laikā;
2. Izrēķinu katras lietas kategorijas īpatsvaru procentos no kopējā lietu skaita katram tiesnesim;
3. Sadalu nostrādātos mēnešus procentuāli pa lietu kategoriju īpatsvaram.

Līdz ar to iespējams izveidot strukturētu tabulu, kurā atspoguļot visas tiesu sistēmā izskatāmās lietas un tiesnešu patērēto laiku mēnešos katrā no šo lietu kategorijām (tabula nr.2.1.). Taču turpmākiem aprēķiniem ir nepieciešams izdarīt būtisku pieņēmumu – tiesneši, kas skata apelācijas lietas un kas skata

¹⁰ 38 civillietu kategorijas tiek lietotas tādēļ, ka pieejamajos Tieslietu ministrijas statistikas pārskatos nav apkopota informācija par 39.-55. kategorijām.

¹¹ <http://www.vkase.gov.lv/min/index.php?sadala=228>, dati no resursa iegūti 2004. gada 1. aprīlī.

¹² Autora veikts aprēķins : piemēra aprēķinu skatīt pielikumā nr.4

lietu pēc būtības, saņem vienādu atalgojumu¹³. Tas saistīts ar pieejamās finanšu informācijas nepietiekamu detalizāciju: nav iespējams atsevišķi nodalīt algu izdevumus tiem tiesnešiem, kuri skata lietas apgabaltiesā pirmajā instancē un arī otrajā instancē apelācijas kārtībā.

Izdarot minēto pieņēmumu, pēc tabulas datiem iespējams precīzi noteikt uz civillietām attiecināmo algu un citu līdzīgo maksājumu daļu visā tiesu sistēmā, kas parādīts tabulā nr.2.2.

Tabula nr.2.1.

Pirmās un otrās instances patērēto darba stundu sadalījums pa lietu veidiem un to īpatsvars kopējā algu fondā¹⁴

	Pirmā instance							
	Rajona tiesa				Apgabaltiesa			
	Saņemtās lietas	Pabeigtās lietas	Nostr. mēn. sk.	īpatsvars algās	Saņemtās lietas	Pabeigtās lietas	Nostr. mēn. sk.	īpatsvars algās
Civillietas	47 696	46 434	1 092,34	48,36%	2 468	1 952	453,85	45,27%
Krimināllietas	10 266	10 202	311,16	13,77%	1 330	1 671	349,52	34,87%
Admin. pārkāpumi	22 020	22 020	481,24	21,30%	0	0	0	0 %
Piesp. līdzekļu piem.	9 427	9 427	231,34	10,24%	720	720	149,36	14,90%
Izskatīti iesniegumi	6 941	6 941	142,92	6,33%	54	54	49,77	4,96%
Kopā :	96 350	95 024	2 259	100	4 572	4 397	1002,50	100,00%

	Otrā instance			
	Apgabaltiesa			
	Saņemtās lietas	Pabeigtās lietas	Nostr. mēn. sk.	īpatsvars algās
Civillietas	4 119	3 821	464	47,01%
Krimināllietas	1 610	1 396	285	28,88%
Admin. pārkāpumi	0	0		0 %
Piesp. līdzekļu piem.	940	940	238	24,11%
Izskatīti iesniegumi	0	0		0 %
Kopā :	6 669	6 157	987	100 %

Papildus pa lietu veidiem ir jāsadala sekojoši izmaksu posteņi:

1. Pakalpojumu apmaksā, kas sevī ietver pasta, telefona un citu sakaru pakalpojumu apmaksu, ar administrācijas darbības nodrošināšanu saistīto pakalpojumu apmaksu, inventāra un telpu nomu u.c.
2. Materiālu, energoresursu un ūdens izmaksas, inventāra iegāde, kas sevī ietver arī kancelejas preces, spectērpas, kārtējā remonta materiālus u.c.

¹³ Autors izdarīts pieņēmums.

¹⁴ Sastādījis un aprēķinājis autors, primārie dati no Tieslietu ministrijas Tiesu administrācijas Tiesu darba organizācijas departamenta pārskata "Tiesas un tiesnešu darba rādītāji", 2002.gads.

3. Kapitālieguldījumi, kas sevī ietver kustamos īpašumus, datortehniku, kancelejas un telpu iekārtas u.c.

Autors piedāvā veikt sadalīšanu, balstoties uz biežākās izmantojamības principa bāzes, t.i., jo vairāk kāda lietu kategorija prasa laiku un materiālus tās realizēšanai, jo lielāka izmaksu daļa ir jāattiecina uz šo pakalpojuma grupu. Piemēram, ja civillietu izskatīšanas kopējais ilgums tiesas zālē ir būtiski lielāks par krimināllietu kopējo izskatīšanas ilgumu, tad zāles īres izmaksas, inventāra atjaunošanas izmaksas u.c. saistītās izmaksas ir proporcionāli vairāk jāattiecina uz civillietām.

Tabula nr.2.2.

Algu izdevumu sadalīšana pa lietu kategorijām, 2002.gads, latos¹⁵

	Rajona tiesas	Apgabaltiesas
Algas	1 783 215	1 113 871
Piemaksas pie darba algām	461 391	446 733
Pabalsti un kompensācijas	126 809	67 783
Atalgojums ārštata darbiniekiem	121 873	53 141
Valsts sociālās apdr.obligātās iemaksas	639 352	431 961
Komand. un dienesta braucienu izdevumi	54 382	7 310
	Kopā : 3 187 022 LVL	2 120 799 LVL

	Rajona tiesas	Apgabaltiesas 1.instance	Apgabaltiesas 2.instance
Civillietas	1 541 091	483 798	494 622
Krimināllietas	438 986	372 589	303 809
Admin. pārkāpumi	678 935	0	0
Piesp. līdzekļu piemērošana	326 372	159 215	253 707
Izskatīti iesniegumi	201 639	53 059	0
	Kopā : 3 187 022 LVL	1 068 661 LVL	1 052 138 LVL

Autors ir veicis intervijas ar tiesnešiem un secinājis, ka vidējais tiesas zāļu noslogotības grafiks nedēļas robežās rajona tiesās ir sekojošs, sk. tabulu nr.2.3.

Tabula nr.2.3.

Vidējais tiesas zāļu noslogojums (procentos) sadalījumā pa lietu veidiem no kopējā noslogojuma 2004.gadā¹⁶

	īpatsvars %
Civillietas	27,78%
Krimināllietas	27,78%
Admin. pārkāpumi	16,67%
Piesp. līdzekļu piem.	16,67%
Izskatīti iesniegumi	11,11%

¹⁵ Aprēķinājis autors, primārie dati no Tieslietu ministrijas Tiesu administrācijas Tiesu darba organizācijas departamenta pārskata "Tiesas un tiesnešu darba rādītāji", 2002.gads.

¹⁶ Datu apkopojums pēc autora veiktajām intervijām ar tiesnešiem.

Kopā :	100,00%
--------	---------

Līdz ar to autors sadala arī pārējos izmaksu posteņus atbilstoši intervijas rezultātā noskaidrotajai tiesas zāļu noslogotībai, kā parādīts tabulā nr.2.4.

Tabula nr.2.4.

Izmaksu posteņi sadalīti pēc skatīto lietu īpatsvara tiesas zālē,
2004.gada dati no intervijām ar tiesnešiem¹⁷

	Rajona tiesas	Apgabaltiesas
Pakalpojumu apmaksa	1 643 414	550 873
Materiālu un inventāra iegāde	359 525	163 375
Izdevumi kapitālieguldījumiem	1 628 391	74 300
Kopā :	3 631 330 LVL	788 548 LVL
Pavisam kopā :	4 419 878 LVL	

	LVL
Civillietas	1 227 744
Krimināllietas	1 227 744
Admin. pārkāpumi	736 646
Piesp. līdzekļu piem.	736 646
Izskatīti iesniegumi	491 098
Kopā :	4 419 878 LVL

Uz tiesu sistēmas piedāvātajiem pakalpojumiem sadalījumā pa lietu veidiem ir jāattiecinā arī Tieslietu ministrijas centrālā aparāta radītās izmaksas. Diemžēl nav pieejama ne finanšu, ne statistiskā informācija par to, cik daudz Tieslietu ministrijas centrālais aparāts nodarbojas ar civillietu, krimināllietu u.c. lietu izspriešanas nodrošināšanu (vadību) un cik daudz laika velta pārējām Tieslietu ministrijas funkcijām. Šādos nenoteiktības apstākļos autors izdara pieņēmumu, ka ar civillietām saistās 30% no Tieslietu ministrijas centrālā aparāta darba apjoma (budžeta veidošanas process, vadība, pārraudzība, statistikas apkopošana, līgumu slēgšana, grāmatvedības vešana, u.c.), līdz ar to – uz civillietām ir jāattiecinā 30% no visām ministrijas centrālā aparāta izmaksām, kas 2002.gadā sastāda $2\,166\,325^{18} * 30\% = 649\,897$ LVL. No šīs summas 82% attiecas uz pirmās instances lietām, bet 18% – uz otrās instances lietām¹⁹.

Apkopojot sākotnējos aprēķinus, autors secina, ka **52 207** civillietu izskatīšanai 2002.gadā Tieslietu ministrija abās instancēs tērēja :

¹⁷ Aprēķinājis autors, primārie dati iegūti intervijās ar tiesnešiem 2004.gadā.

¹⁸ Latvijas Republikas Valsts Kases dati, pārskats par budžeta izpildi 2002.gads.

¹⁹ Autora aprēķināta izmaksu proporcija starp pirmo un otro instanci.

= 649 897 + 1 227 744 + 1 541 091 + 483 798 + 494 622 = **4 397 152 LVL**,
bet iekasēja **1 498 561 LVL** valsts nodevu, t.i. ~ 34% no visām izmaksām.
Lai varētu spriest par to, vai iekasētās valsts nodevas apjoms ir pietiekams,
nepieciešams veikt faktiskos ABC modeļa aprēķinus un padziļinātu analīzi.

2.3. Modeļa aprēķinu rezultāti un to interpretēšana

Lai varētu sasniegt pētījumā izvirzīto mērķi par tiesāšanās izdevumu pašizmaksas un valsts nodevas apmēra aprēķināšanu, nepieciešams veikt pieņēmumu: aprēķinos civillietu skaits atbilst faktiskajai tiesu noslodzei, un jo vairāk civillietu ir izskatīts, jo lielāks to īpatsvars kopējā lietu pašizmaksas sadalījumā. Šādu pieņēmumu nepieciešams izdarīt, lai būtu vispār iespējams aprēķināt civillietu pašizmaksu sadalījumā pa civillietu kategorijām, jo šādu informāciju Tieslietu ministrija no tiesām nevāc. Izdarot šādu pieņēmumu, nav iespējams aprēķināt vienas civillietas pašizmaksu, bet ir iespējams aprēķināt pašizmaksu visai civillietu kategorijai kopumā, kā tas ir izdarīts tabulā nr.2.3.1.

Tabula nr.2.3.1.

Civillietu kategoriju (visas lietas konkrētajā kategorijā) aprēķinātās pašizmaksas un samaksātās valsts nodevas 2002.gadā, latos

	Pirmā instance		Otrā instance	
	Valsts nodeva	Pašizmaksa	Valsts nodeva	Pašizmaksa
Prasības par atjaunošanu darbā	421	20 712	2 246	33 913
Prasības par darba algas izmaksu un citiem darba strīdiem	952	45 847	1 119	26 304
Prasības par zaudējumu piedziņu	438 248	474 394	31 194	180 216
Prasības par uzturnaudas piedziņu bērniem	6 531	208 450	2 021	31 304
Prasības par bērnu izcelšanās noteikšanu	2 123	16 290	32	1 087
Prasības par vecāku varas izbeigšanu un aprobežošanu	265	7 739	15	870
Prasības par laulības šķiršanu un neesamību	155 825	521 937	991	19 565
Prasības par izlikšanu bez citas dz. platības piešķiršanas	12 524	56 977	245	8 043
Prasības par izlikšanu ar citas dz. platības piešķiršanu	355	1 548	18	435
Prasības par izlikšanu par īres maksas nemaksāšanu	64 687	298 597	4 916	182 390
Prasības, kas izriet no telpu īres līguma attiecībām	42 758	145 650	1 385	24 348
Īpašuma tiesību atzīšana uz mājīpašumu	47 984	23 145	3	870
Īpašuma tiesību atzīšana uz zemi vai uz zemi un mājīpašumu	8 685	13 784	20	652
Strīdi par autortiesībām	10	737	0	652
Strīdi par izgudrotājtiesībām	0	0	0	0
Prasījumi sakarā ar CSN neievērošanu	1 373	3 243	65	0
Prasījumi, cietušajam veicot darba pienākumus	10	885	37	435
Prasījumi sakarā ar citiem apstākļiem	330	590	0	217
Prasības par aresta noņemšanu mantai (izslud.)	1 292	4 791	179	6 087
Mantiska atbildība par meža pārkāpumiem	137	5 970	632	3 043

Mantiska atbildība par nelik. medīš. un zivju iznīcināšanu	0	221	0	0
Par goda un cieņas aizstāvēšanu	7 357	3 612	1 335	9 130
Pārējās prasības tiesvedības lietās	401 394	653 435	19 185	178 694
Lietas, kuras izriet no administratīvi tiesiskajām attiecībām	376	131 424	727	97 390
Par adopcijas apstiprināšanu un atcelšanu	1 492	19 312	0	217
Par personas atzīšanu par rīcības nespējīgu	162	11 425	0	435
Par aizgādības nodibināšanu	112	1 695	0	0
Personas atzīšana par mirušu	112	1 474	0	0
Par faktu konstatēšanu, kuriem ir juridiska nozīme	3 283	51 597	219	9 565
Par pēdējās gribas rīkojuma stāšanos likumīgā spēkā	26 202	84 324	436	9 348
Par mantojuma pieņemšanu un apstiprin. mantojuma tiesībās	88 890	663 091	42	2 609
Citas mantojuma lietas	1 073	11 572	13	652
Par pilnvarojuma atsaukšanu	314	0	0	0
Par ierakstu nepareizību konstat.	111	590	0	0
Sūdzības par notāra darbību	0	147	0	0
Lietas par uzņēmumu maksātnespēju un bankrotu	113 281	60 073	0	0
Pārējās sevišķās tiesāšanas kārtības lietas	1 797	14 447	0	2 174
Lietas par pilsonības atņemšanu	1 020	6 781	0	0

Tabulā nr.2.3.1. ir sadalītas pirmās instances civillietu izskatīšanas izmaksas (rajonu tiesu un apgabaltiesu), kas 2002.gadā bija **3 566 507** lati, kā arī otrās instances civillietu izskatīšanas izmaksas **830 644** latu apmērā²⁰. Šajā tabulā ir redzams, ka pašreizējā valsts nodeva tikai dažos posteņos sedz izdevumu apjomus (lietās pār maksātnespēju un bankrotu, par pilnvarojuma atsaukšanu, par goda un cieņas aizstāvēšanu, kā arī par īpašuma tiesību atzīšanu uz mājīpašumu – iekrāsotas gaiši pelēkā krāsā). Veiktie aprēķini ļauj secināt, ka otrās instances tiesā valsts nodevas ir nepamatoti zemas, tātad faktiski katru izskatāmo civillietu Tieslietu ministrija finansē no sava budžeta. Aprēķinā ir dažas neprecizitātes, kas saistītas ar pieejamo statistisko datu avotu detalizācijas pakāpi, t.i., valsts nodeva konkrētajā gadā tiek maksāta par no jauna reģistrētajām civillietām, taču pašizmaksa rodas no lietām, kas ir pabeigtas šajā pašā gadā. Pabeigtās lietas daudzos gadījumos ir pieteiktas iepriekšējos gados, taču pieņemot, ka šāda valsts nodevas samaksa uz priekšu notiek katru gadu, būtiska kļūda no tā aprēķinos nerodas.

Analizējot sasniegtos rezultātus, autors secina, ka būtiskas atšķirības starp civillietu kategoriju pašizmaksu un samaksāto valsts nodevu rodas apstākļos, kad tiesneši atbrīvo prasītāju no valsts nodevas samaksas sakarā ar maznodrošinātā statusu, vai arī tad, ja prasības pieteikumu iesniedz prasītājs, kurš pēc likuma ir atbrīvots no valsts nodevas samaksas. Statistiskie un finanšu

²⁰ Autora aprēķins 2.2.nodaļā.

dati par šīm divām prasītāju kategorijām nav pieejami, līdz ar to nav iespējams izvirzīto hipotēzi pārbaudīt padziļinātā analizē.

Autors secina, ka sākotnējās informācijas neesamības dēļ ir faktiski neiespējami turpināt dziļāku izmaksu analīzi pa civillietu kategorijām, noskaidrojot, kādēļ pašizmaksas ir tieši tādas un ne citādas. Tā vietā autors piedāvā veikt vēl vienu aprēķinu, izmantojot citu pašizmaksas pārdales elementu – laiku, kas nepieciešams vienas konkrētas civillietas izskatīšanai. Iegūtajiem rezultātiem pa civillietu kategorijām iespējams aprēķināt vidējos pašizmaksu rādītājus, tādējādi precizējot sasniegtos rezultātus. Būtiska nepilnība šai aprēķina metodei ir tā, ka intervijās ar tiesnešiem iegūtie dati ir fragmentāri un pretrunīgi, tāpēc – grūti izmantojami aprēķinos, un ir nepieciešami papildus pieņēmumi par katras kategorijas standarta lietas vidējo izskatīšanas ilgumu. Iegūtie rezultāti apvienoti ar iepriekšējo aprēķinu un atspoguļoti pielikumā nr.5. Analizējot iegūtos datus, var secināt, ka no diviem aprēķiniem izskaitļotā vidējā aritmētiskā civillietu kategoriju pašizmaksa ir daudz precīzāka un abos aprēķinos kļūdas viena otras izslēdz. Tādēļ autors par tālākas pētīšanas pamatu izmantos šīs vidējās pašizmaksas.

3. Latvijas apstākļiem optimāla valsts nodevas modeļa izstrāde un ieviešana

3.1. Valsts nodevas grozījumu projekta un tā ietekmes novērtējums

Saeimā 1.lasījumā ir pieņemti Grozījumi Civilprocesa likumā Nr.2456, kas paredz paaugstināt valsts nodevas ar mērķi iegūt finansējumu juridiskās palīdzības sistēmas izveidei Latvijā. Grozījumu anotācijas sadaļā prognozēts, ka nākamajā gadā pēc likuma pieņemšanas valsts iegūs papildus finansējumu 368,4 tūkst. latu apjomā. Tiek prognozēts, ka 214,4 tūkst. latus, jeb 58% no kopējā palielinājuma sastādīs valsts nodeva no mantiska rakstura prasībām, kas novērtējamas naudas izteiksmē. Tā kā nav pieejama apkopota statistiskā informācija par prasību summām un attiecīgi samaksātajām valsts nodevām kategorijās, tad, lai noteiktu prognozēto nodevas apjoma pamatotību, tiks izmantota autora izstrādātā matrica pielikumā nr.1. Lai veiktu salīdzināšanu, pie nemainīgiem apstākļiem nepieciešams prognozēt no jauna iesniegto civillietu skaitu 2004. – 2007.g. Izmantojot dinamikas rindu analīzi, autors veica aprēķinus, un to rezultātus atspoguļo tabula pielikumā nr.6. Kā redzams, turpmākajos gados no jauna iesniegto lietu skaits pakāpeniski pieaugs, taču būtiski mainīsies iesniegto lietu kategoriju struktūra. Lai izrēķinātu aptuveni iekasējamo valsts nodevas apjomu, autors izmantos četru gadu vidējās svērtās nodevas par lietām. Aprēķinu rezultāti atspoguļoti tabulā nr.3.1.1.

Tabula nr.3.1.1.

No jauna samaksātās valsts nodevas civillietās (prognoze no 2004. – 2007.gadam), latos²¹

Gadi	2004	2005	2006	2007
Lati	1 521 605	1 575 247	1 642 253	1 709 279

Tabulas 3.1.1. dati rāda, ka, neko nemainot pašreizējā civillietu valsts nodevas noteikšanas un iekasēšanas mehānismā, 2007.gadā tiks iekasēti aptuveni 1,7 miljoni latu.

²¹ Autora veikts aprēķins. Sākotnējie dati pielikumā nr 6.

Lai secinātu, cik no prognozētajiem rādītājiem attiecas uz katru no pašreiz pastāvošajām civillietu valsts nodevu astoņām kategorijām, autors, izmantojot pielikuma nr.1 matricu, izveido tabulu nr.3.1.2.

Tabula nr.3.1.2.

Prognozētās valsts nodevas salīdzinājums bez grozījumiem
valsts nodevas apjomā un ar tiem periodā no 2004.-2007.gadam, latos

Gads	Prasības summa	Prasības par laulības šķiršanas lietas ierosināšanu	Sevišķās tiesāšanās kārtības lietas	Citas prasības bez mantiska rakstura vai kuras nav jānovērtē	Prognozes par 50-56 kategoriju lietām	Kopā ²²	Kopā ar grozījumiem likumā ²³
2004	758 382	143 540	603 316	16 366	75 000	1 596 605	1 979 789
2005	820 728	129 541	609 792	15 187	80 000	1 655 247	2 052 506
2006	883 748	115 541	628 957	14 008	85 000	1 727 253	2 141 794
2007	946 788	101 542	648 122	12 828	90 000	1 799 279	2 231 106

Tabula nr.3.1.2. rezultāts, kur atspoguļoti dati kopā ar grozījumiem likumā **ir indikatīvi** un neatspoguļo patieso situāciju prognozētajos valsts nodevas apjomos, jo grozījumos civilprocesa likumā nav ņemts vērā faktiskais lietu skaita samazinājums! Autora aprēķini liecina, ka pēc grozījumu pieņemšanas no jauna pieteikto lietu skaits pakāpeniski samazināsies, kas saistīts ar inerces efektu. Tādējādi 2004.gadā patiešām iespējams būtu iekasēt aptuveni 1,8 – 1,9 miljonus latu, taču nākamajos gados apjoms samazināsies un 2007.gadā tuvosies 1,7 miljoniem. Samazinājuma pamatojums saistīts ar apsvērumu, ka tiesneši tiks lūgti daudz vairāk pieteicēju atbrīvot no nodevas samaksas vai samazināt to, turklāt palielinātas valsts nodevas stimulēs civiltiesiskos strīdus risināt sarunu ceļā, šķīrējtiesās vai ar pārstāvju palīdzību. Taču nākas secināt, ka nedz grozījumu civilprocesa likumā pieņemšana, nedz to nepieņemšana nerisina galveno problēmu: joprojām nepastāv valsts nodevas apjoma pamatojums. Lai šo problēmu risinātu, autors ir izstrādājis Latvijas apstākļiem optimālu valsts nodevas modeli, kas izklāstīts 3.2. apakšnodaļā.

²² Autora veiktais aprēķins ar nosacījumu, ka nekas pašreizējos nodevas apjomos un noteikšanas kārtībā netiek mainīts.

²³ Aprēķinā netiek ņemts vērā fakts, ka, palielinot valsts nodevas apjomu, faktiskais no jauna pieteikto lietu skaits samazināsies. Valsts nodevas prognozētais palielinājums, kas minēts anotācijā Grozījumiem Civilprocesa likumā Nr.1985, sastāda aptuveni 24% no 2002.gada iekasētās valsts nodevas, tādēļ tiek izmantots ikgadējais palielinājums no prognozētā apjoma 24% apjomā.

3.2. Izstrādātā valsts nodevas modeļa principi un nodevas apjoms

Ar darba grupas atbalstu autors ir izstrādājis Latvijas apstākļiem optimālu valsts nodevas veidošanas modeli, kas balstīts uz sekojošiem principiem :

1. Valsts nodeva pilnībā sedz lietas izskatīšanas izmaksas **privāto strīdu** gadījumā, kas tiek noteikta lietas izskatīšanas pašizmaksas apjomā;
2. Valsts nodeva lietās, kuras likums uzliek par pienākumu izskatīt civilprocesuālajā kārtībā, **daļēji tiek dotēta** no valsts budžeta;
3. Valsts nodeva nav šķērslis maznodrošinātajiem izšķirt civiltiesisko strīdu tiesā, jo tiesnesim tiek saglabāta lemšanas iespēja atbrīvot maznodrošinātās personas no valsts nodevas samaksas;
4. Valsts nodeva **stimulē izlīgumu** visās civilprocesa stadijās, sadalot valsts nodevas samaksu divās daļās un ieviešot sagatavošanās tiesas sēdi (pirmā nodevas daļa maksājama, iesniedzot prasības pieteikumu; otrā – tiesas sēdē, kad tiesnesis sāk pārbaudīt pierādījumus, ja prasītājs joprojām vēlas turpināt procesu);
5. Lietas dalībnieki CPL 43.p. kārtībā ir atbrīvoti arī no valsts nodevas samaksas un šo valsts nodevas daļu valsts finansē no budžeta līdzekļiem;
6. Lietas dalībniekiem maksājamās valsts nodevas otrajā daļā ietverts saīsinātais spriedums; tiesnesim ir pienākums sagatavot pilnu motivētu spriedumu tikai tad, ja saņemts tiesai adresēts lietas dalībnieka rakstisks lūgums;
7. Valsts nodevas maksāšanas nepieciešamība un apjoms jāpamato ar lietas sarežģītību un izskatīšanas ilgumu, nevis ar prasījuma summu, jo šāds pamatojums neiztur kritiku;
8. Valsts nodeva nav atmaksājama. Tas stimulēs prasības pieteicēju izsvērt prasības iesniegšanas pamatotību un iespējas izlīgt ar potenciālo atbildētāju;
9. Otrajā instancē lietu izskatīšana ir dārgāka, līdz ar to valsts nodevas apjomam ir jābūt vidēji divas reizes lielākam, nekā tas ir pirmajā instancē, skatot lietu pēc būtības.

Autors iesaka noteikt civillietu valsts nodevas apjomu katrai no civillietu kategorijām, tādējādi panākot nodevas atkarību no civillietas būtības, nevis galvenokārt no prasījuma summas, kā tas ir pašreiz.

Lai aprēķinātu optimālas valsts nodevas apjomu, ir jāizdara vairāki pieņēmumi :

1. Lietas dalībnieki, kas ir atbrīvoti no tiesas izdevumu samaksas CPL. 43.p. kārtībā, kopējā pieteikto civillietu skaitā sastāda 10%²⁴;
2. Maznodrošinātās personas, ko tiesneši ir atbrīvojuši no valsts nodevas samaksas, sastāda 5% no visām pieteiktajām civillietām;
3. Lietu kategorijās, kurās ir ļoti augsts to pieteicēju skaits, kas atbrīvoti no valsts nodevas samaksas, optimālas nodevas aprēķināšanai izmantoti pietuvināti aprēķini lietas skatīšanas pašizmaksai.

Vadoties pēc 2002.gada statistikas pārskatiem par civillietu skaitu tiesās, ņemot vērā izdarītos pieņēmumus, autors piedāvā noteikt civillietu kategorijām sekojošas valsts nodevas, kas atspoguļotas tabulā nr.3.2.1.

Tabula nr.3.2.1.

Minimāli nepieciešamās un optimālās valsts nodevas apjoms latos
3-5 gadu perspektīvā, 2002.gada dati, latos²⁵

	Pirmā instance		Otrā instance	
	Min.nepiecieš. valsts nodeva latos	3-5 gadu valsts nodevas optimālais apjoms latos	Min.nepiecieš. valsts nodeva latos	3-5 gadu valsts nodevas optimālais apjoms latos
Prasības par atjaunošanu darbā	93	90	292	300
Prasības par darba algas izmaksu	78	80	330	350
Prasības par zaudējumu piedziņu	56	70	257	250
Prasības par uzturnaudas piedziņu bērniem	120	5	309	10
Prasības par bērnu izcelšanās noteikšanu	77	5	165	10
Prasības par vecāku varas izb. un aprobež.	83	5	191	10
Prasības par laulības šķiršanu un neesamību	139	150	271	300
Prasības par izlikšanu bez citas dz.platības	69	100	160	200
Prasības par izlikšanu ar citas dz. plat. ierādš.	80	100	101	200
Prasības par izlikšanu par īres maksas nemak.	93	100	331	200
Prasības, kas izriet no telpu īres attiecībām	67	70	266	250
Īpašuma tiesību atzīšana uz mājīpašumu	55	60	925	150
Īpašuma tiesību uz zemi vai uz zemi un mājīp.	71	60	152	150
Strīdi par autortiesībām	252	250	284	350
Strīdi par izgudrotājtiesībām	250	250	0	350
Prasījumi sakarā ar CSN neievērošanu	145	150	0	200
Prasījumi, cietušajam veicot darba pien.	114	100	163	200
	Min.nepiecieš.	3-5 gadu valsts	Min.nepiecieš.	3-5 gadu valsts

²⁴ Autora izdarīts pieņēmums, lai varētu veikt optimālas valsts nodevas apjoma aprēķināšanu lietu kategorijām.

²⁵ Aprēķinājis autors pēc iepriekšējās nodaļās veiktajiem aprēķiniem un secinājumiem.

	valsts nodeva latos	nodevas optimālais apjoms latos	valsts nodeva latos	nodevas optimālais apjoms latos
Prasījumi sakarā ar citiem apstākļiem	247	250	195	200
Prasības par aresta noņemšanu mantai	68	50	405	100
Mantiska atbildība par meža pārkāpumiem	81	100	266	300
Mantiska atbildība par nelik. medīš.	123	150	0	200
Par goda un cieņas aizstāvēšanu	101	150	272	300
Pārējās prasības tiesvedības lietās	98	100	255	250
Lietas, kuras izriet no admin. tiesiskajām att.	72	70	195	150
Par adopcijas apstiprināšanu un atcelšanu	68	5	0	10
Par personas atzīšanu par rīcības nespējīgu	52	5	218	10
Par aizgādības nodibināšanu	55	5	0	10
Personas atzīšana par mirušu	53	5	0	10
Par faktu konstatēšanu, kuriem ir jur.noz.	70	5	314	10
Par pēdējās gribas rīkojuma stāš.likum.spēkā	64	5	235	10
Par mantojuma pieņ. un apstiprin.mant.tiesībās	53	5	164	10
Citas mantojuma lietas	62	5	123	10
Par pilnvarojuma atsaukšanu	0	20	0	50
Par ierakstu nepareizību konstat.	94	20	0	50
Sūdzības par notāra darbību	0	20	0	50
Lietas par uzņēmumu maks. un bankrotu	117	150	0	300
Pārējās sevišķās tiesāšanas kārtības lietas	56	5	115	10
Lietas par pilsonības atņemšanu	74	5	0	10

Autors apzinās, ka aprēķinātās un piedāvātās valsts nodevas pašreiz ir pamatotas tikai ar finanšu un statistisko informāciju, taču reālā dzīve var prasīt zināmas korekcijas. Tādēļ autors rekomendē pirms galīgā lēmuma pieņemšanas veikt nozarē strādājošo izlases aptauju (civillietās praktizējošo juristu vidū, noskaidrojot fizisko personu – prasītāju attieksmi pret jaunajām valsts nodevām, kā arī veicot plašāku tiesnešu iztaujāšanu). Taču joprojām jāpatur prātā, ka autors piedāvā, uzsākot procesu, samaksāt tikai pusi no valsts nodevas. Līdz ar to prasītājiem nebūs nekavējoties jāšķiras no vairākas reizes lielākas naudas summas, procesu uzsākot. Līdz ar to īstermiņa (6 – 15 mēneši) būtiskas izmaiņas valsts nodevas apjomos nav sagaidāmas.

Lai prognozētu šī modeļa principu ieviešanas finansiālo ietekmi, autors ir izdarījis sekojošus pieņēmumus :

1. Jaunas modelis sāk strādāt no 2004.g. 1.janvāra²⁶;
2. Visu lietu skaits, kur par nodevas aprēķināšanas pamatu līdz šim kalpoja prasības summa, palielināsies vidēji par 5%, kas saistīts ar diferencēto valsts nodevu;

²⁶ Pieņēmums ir nepieciešams matemātisku apsvērumu dēļ, kas saistīts ar to, ka dinamikas rindu analīzē un prognozēšanā nedrīkst būt pārtraukumi starp vēsturiskajiem datiem un prognozējamajiem datiem.

3. Lietas par laulības šķiršanu samazināsies vidēji par 10 – 15%, kas saistīts ar paaugstināto valsts nodevu un faktu, ka ļoti daudz laulību šķiršanu lietu jau ir izskatītas 2000. – 2004.gados (kuras ir ‘iekrājušās’ lietas no iepriekšējiem gadiem);
4. Sevišķās tiesāšanās kārtības lietas paliks iepriekšējā līmenī, kas saistīts ar to, ka valsts uzliek par pienākumu šīs lietas izskatīt civilprocesuālajā kārtībā un līdz ar to tās daļēji finansē no valsts budžeta;
5. Lietas par prasību bez mantiska rakstura samazināsies vidēji par 15 – 20%;
6. 50. – 56. kategoriju lietas palielināsies vidēji par 15 %;
7. Aptuveni 50% no visām lietām tiks izbeigtas ar mierizlīgumu pirmajā instancē, bet 30% – otrajā instancē, t.i., tiks samaksāta tikai daļa no paredzētās valsts nodevas;
8. Papildus izmaksas no modeļa ieviešanas ir nebūtiskas (t.i., nepārsniedz 100 000 latus).

Balstoties uz šiem pieņēmumiem, autors ir izstrādājis tabulu nr.3.2.2.

Tabula nr.3.2.2.

Prognozētais valsts nodevas apjoms, ieviešot piedāvāto jauno modeli no 2004.-2007.g., latos²⁷

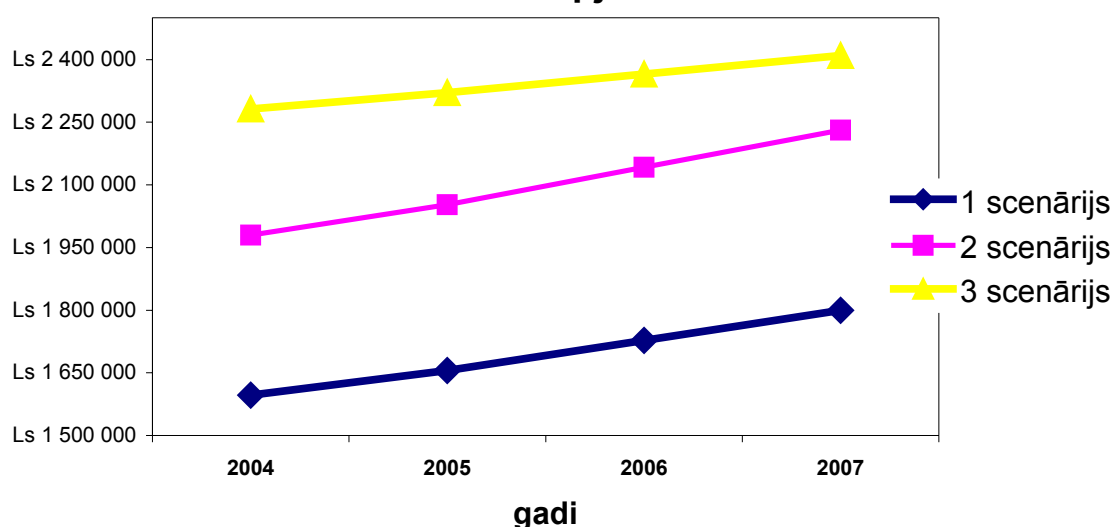
Gads	2004		2005		2006		2007	
	1. inst	2. inst	1. inst	2. inst	1. inst	2. inst	1. inst	2. inst
Lati	1 653 007	628 835	1 663 298	657 601	1 677 222	687 982	1 691 148	718 347
Kopā gadā :	Ls 2 281 841		Ls 2 320 899		Ls 2 365 204		Ls 2 409 495	

Pētījuma 2. nodaļā autora aprēķinātā civillietu izskatīšanas pašizmaksa 2002.gadā bija **4 397 152 LVL**, tad, ņemot vērā arī 2003. gada datus un to, ka daļa no lietām joprojām tiek finansēta no valsts budžeta un privātie civiltiesiskie strīdi tiek izšķirti par pašu pieteicēju līdzekļiem, kā arī to, ka vidēji 40% no visām lietām tiks izbeigtas ar izlīgumu, valsts nodevas apjoms 2004 gadā sastādītu **2,2 miljonus latu**. Veidotos situācija, ka no valsts budžeta būtu nepieciešams arvien mazāk līdzekļu kā līdzfinansējums civiltiesisko strīdu izskatīšanai tiesās un šie līdzekļi varētu tikt novirzīti citu Tieslietu ministrijas funkciju nodrošināšanai. Sadalījuma pa civillietu kategorijām pilnie aprēķini ir atspoguļoti pielikumā nr.7. Autors uzskata, ka no jauna noteikto valsts nodevu finanšu ietekmes prognozēšana ir ļoti tuvu faktiskajai ietekmei, kāda būtu,

ieviešot šo modeli. Tas nozīmē, ka, ieviešot šo modeli, saglabājot nemainīgu valsts budžeta līdzfinansējumu, Tieslietu ministrija pirmajā gadā būs nodrošinājusi vidēji par 700 000 latu lielākus valsts budžeta ieņēmumus nekā saglabājot pašreizējo modeli un būtiski samazinājusi civillietu izskatīšanas laiku uz izlīgumu skaita pieauguma rēķina.

Apkopojot visus trīs variantus : 1) nemainīt neko valsts nodevas aprēķināšanas un noteikšanas mehānismā; 2) pieņemt pašreiz Saeimā iesniegtos grozījumus Civilprocesa likumā par nodevu paaugstināšanu; 3) ieviest jaunu valsts nodevas noteikšanas mehānismu, - tiek iegūts attēls nr.3.2.3.

Dažādo scenāriju finanšu ietekme uz valsts nodevas apjomiem

Attēls nr.3.2.3

Attēlā nr.3.2.3. var grafiski redzēt, kā mainīsies iekasēto valsts nodevu apjomi pie dažādiem scenārijiem. Starp pirmo un abiem pārējiem scenārijiem atšķirības ir ievērojamas. Izvērtējot visu iepriekšminēto, autors rekomendē ieviest 3. scenāriju, kas ir šajā pētījumā izstrādātais variants, jo finanšu ietekme abiem šiem variantiem ir ļoti līdzīga.

3.3. Izstrādāto priekšlikumu ieviešanas riski un to minimizēšana

Apzinoties nepieciešamo izmaiņu apjomu likumā procedūrās un instrukcijās izstrādāto priekšlikumu ieviešanai, autors rekomendē veikt saistīto normu

²⁷ Autora veikts aprēķins, ietverot lietu kategorijas 50.-56., kur ikgadējais valsts nodevas apjoms ir ~ 74 000 lati, palielinot to ar IKP pieauguma tempiem - vidēji 5% katru gadu.

juridisku izpēti, lai precīzi noformulētu grozāmos pantus un šajā pētījumā izvirzītos principus iestrādātu likumā.

Papildus nepieciešams izstrādāt pilnu ekonomisko novērtējumu (aptaujas un prognozēšana ar kvantitatīvām analīzes metodēm) tam, kādu efektu šajā pētījumā izvirzītās izmaiņas dos valsts tiesību sistēmai. Tajā pašā laikā nepieciešams pēc iespējas vairāk minimizēt pieņēmumus šajā pētījumā, lai, nosakot valsts nodevas apmēru, sasniegtu pēc iespējas precīzāku rezultātu. Lai to panāktu, nepieciešams uzlikt par pienākumu atsevišķām tiesām reģistrēt precīzi patērēto laiku dažādu kategoriju lietu izskatīšanā, kā arī visus saistītos izdevumus.

Pielikums nr.1

Civillietu kategorijas	Saņemto lietu skaits atsk. periodā	prasības summa	prasības par laulības šķiršanas lietas ierosināšanu	sevišķās tiesāšanās kārtības lietas	citas prasības, bez mantiska rakstura vai kuras nav jānovērtē	Prasības un pierād.nodroš. pirms prasības celšanas tiesā	par bezstrīdus piespiedu izpildi	par pieteikuma par izpildi raksta izdošanu uz šķīrēj.t.	par tiesvedības atjaunošanu aizmuguriska sprieduma gadījumā	koptgas mantas dalīšana	par apelācijas sūdzību.
Prasības par atjaunošanu darbā	276				209						
Prasības par darba algas izmaksu	1 015	571									
Prasības par zaudējumu piedziņu	7 277	414 143									
Prasības par uzturnaudas piedziņu bērniem	3 421	10 334									
Prasības par bērnu izcelšanās noteikšanu	313				2 625						
Prasības par vecāku varas izb. un aprobež.	352				873						
Prasības par laulības šķiršanu un neesamību	5 095		210 744								
Prasības par izlikšanu bez citas dz. platības	846				13 234						
Prasības par izlikšanu ar citas dz. platības ierādīs.	36				554						
Prasības par izlikšanu par īres maksas nemak.	2 091	34 410									
Prasības, kas izriet no telpu īres līguma attiecībām	2 137	41 960									
Īpašuma tiesību atzīšana uz mājīpašumu	287	30 158									
Īpašuma tiesību atzīš. uz zemi vai uz zemi un mājīp.	198	9 721									
Strīdi par autortiesībām	5										
Prasījumi sakarā ar CSN neievērošanu	31	691									
Prasījumi, cietušajam veicot darba pienākumus	6	0									
Prasījumi sakarā ar citiem apstākļiem	13	1 233									
Prasības par aresta noņemšanu mantai (izslud.)	32	403									
Mantiska atbildība par meža pārkāpumiem	66	0									
Mantiska atbildība par nelik. medīs.	1	5									
Par goda un cieņas aizstāvēšanu	53			7 788							
Pārējās prasības tiesvedības lietās	7 296			324 179							
Lietas, kuras izriet no admin. tiesiskajām att.	2 120			370							
Par adopcijas apstiprināšanu un atcelšanu	174			1 004							
Par personas atzīšanu par rīcības nespējīgu	472			123							
Par aizgādības nodibināšanu	42			247							
Personas atzīšana par mirušu	31			135							
Par faktu konstatēšanu, kuriem ir jur.noz.	2 790			14 644							
Par pēdējās gribas rīkojuma stāš.likum.spēkā	33			1 915							
Par mantojuma pieņ. un apstiprin.mant.tiesībās	176			9 831							
Citas mantojuma lietas	62			585							
Par pilnvarojuma atsaukšanu	1			31							
Par ierakstu nepareizību konstat.	3			30							
Sūdzības par notāra darbību	5			0							
Lietas par uzņēmumu maks. un bankrotu	1 512			73 932							
Pārējās sevišķās tiesāšanas kārtības lietas	87			278							
Lietas par pilsonības atņemšanu	113			1 110							
Bāriņtiesas lēmumu apstiprināšana	65				131						
Ārvalstu tiesas nolēmumu atzīšana un izpildīšana	80				216						
Nekust. īp.izsoles akta apstipr.	337				1 142						
Sūdzības par kredītoru sapulces lēmumiem	75				0						
Pieteikumi par prasības nodrošinājumu	930					7 906					
Pieteikumi par saistību izpildi tiesas ceļā	5 191						41 725				
Pieteikumi par saimn. tiesas nolēmumu izpildes kārtību	2							57			
Pieteikumi par šķīrējtiesu nolēmumu piesp.izpildi	3 859							22 632			
Pieteikumi par mantas aizsardzību, ja nav mant.lietas	10							40			
Pieteikumi, kas saistīti ar tiesas nolēmumu izpildi	142						681				
Kopā :	10 134	543 629	210 744	436 202	18 984	7 906	42 406	22 729	0	0	58 851

Pielikums nr.2

Tieslietu Ministrijas instrukcijas Nr.1-2/10 par "Apgabaltiesu un rajonu (pilsētu) tiesu lietvedības instrukcija" 7.pielikumu "Civillietu un materiālu kategorijas" klasifikatora "pārējās prasības tiesvedības lietās" sadalījums Tiesu informatīvajā sistēmā.

Būtība	Skaitis
parāda piedziņa	2472
Parāda piedziņa	414
Prasība par parāda piedziņu.	411
komunālo maksājumu parāda piedziņa	154
Pārējās	149
Prasība par parāda piedziņu.	140
zaudējumu piedziņa	136
komunālo maksājumu parāda piedziņu	127
parāda piedz.	115
par ekspluatācijas un komunālo maksājumu parāda piedziņu	69
par parāda piedziņu	69
Parāda piedziņa.	29
īres parāda piedziņu	29
parāda piedz.	24
par piegādātās siltumenerģijas parāda piedziņu	22
aukstā ūdens apgādes un kanalizācijas pakalpojumu maksas parāda piedziņa	16
par piedziņu	16
par aukstā ūdens apgādes un kanalizācijas pakalpojumu maksas parāda piedziņu	14
īres parāda piedziņu, komunālo maksājumu parāda piedziņu	12
līguma pirmstermiņa izbeigšana un parāda piedziņa	11
zaudējumu piedz.	9
aizdevuma piedziņa	8
parāda piedziņa,	7
parāda un līgumsoda piedziņa	7
Parāda piedziņa	6
Prasība par parāda piedziņu.	6
par komunālo maksājumu parāda piedziņu	9
nodokļu parāda piedziņa	11
nomas maksas parāda piedziņa	6
par nomas maksas parāda piedziņu	6
Par parāda piedziņu	5
Par parāda piedziņu.	5
par zaudējuma piedziņu	5
parāda un likumisko procentu piedziņa	5
parāda un zaudējumu piedziņa	5
par nodokļu parāda piedziņu	5
par nomas parāda piedziņu	5
līgumsoda piedziņa	4
zaudējuma piedziņa	5
īres parāda piedziņa	5
Pārējās prasības tiesvedības lietas	4914

Pielikums nr.3

Tiesāšanās izdevumu apmēra, valsts nodevas veidošanās mehānisma un valsts nodevas apmēra pamatojuma civillietās darba grupa :

A.Zikmane, anita.zikmane@tm.gov.lv

A.Vārpiņš, agris.varpins@at.gov.lv

E.Stivriņa, elita.stivrina@tm.gov.lv

L.Lapinska, ligita.lapinska@tm.gov.lv

V.Krūmiņa, veronika.krumina@tm.gov.lv

J.Muižnieks, jmuiznieks@court.gov.lv

E.Peičs, edgars.peics@hansabanka.lv

Pielikums nr.4

Tiesas un tiesnešu darba rādītāji Latvijas **rajonu (pilsētu) tiesās**
2002.gadā

Tiesnesis	KRIMINĀLLIETAS			CIVILLIETAS		Izskatīti administratīvo pārkāpumu materiāli	Pieņemtie lēmumi par procesālo piespiedu līdzekļiem	Izskatīti iesniegumi
	Nostrādāto mēnešu skaits	Saņemto lietu skaits	Pabeigto lietu skaits	Saņemto lietu skaits	Pabeigto lietu skaits			
Tiesnesis X	11	44	37	259	289	41	73	111

	gb.	īpatsvars %	mēn.
Lietas kopā :	551		
Nostrādāto mēn.sk.	11		
Krimināllietas		6,72 %	0,74
Civillietas		52,45 %	5,77
Administr.pārk.mat.		7,44 %	0,82
Piespiedu līdz.		13,25 %	1,46
Iesniegumi		20,15 %	2,22
Kopā :		100%	11

Pielikums nr.5

	Pirmā instance						Otrā instance						
	I aprēķins		II aprēķins				Vid. aritm. pašizm.	I aprēķins		II aprēķins			Vid. aritm. pašizm.
	Valsts nodeva	Pašizmaksa	Stand.lietas izsk.ilgums mēn.	Lietu skaits	Pašizmaksa	Valsts nodeva		Pašizmaksa	Stand.lietas izsk.ilgums mēn.	Lietu skaits	Pašizmaksa		
Prasības par atjaunošanu darbā	421	20 712	0,03	281	19 487	20 099	2 246	33 913	0,12	156	43 273	38 593	
Prasības par darba algas izmaksu	952	45 847	0,03	622	43 134	44 491	1 119	26 304	0,14	121	39 158	32 731	
Prasības par zaudējumu piedziņu	438 248	474 394	0,025	10691	617 825	546 110	31 194	180 216	0,13	829	249 118	214 667	
Prasības par uzturnaudas piedziņu bērniem	6 531	208 450	0,06	2828	392 227	300 339	2 021	31 304	0,14	144	46 601	38 953	
Prasības par bērnu izcelšanās noteikšanu	2 123	16 290	0,03	221	15 326	15 808	32	1 087	0,03	5	347	717	
Prasības par vecāku varas izb. un aprobež.	265	7 739	0,05	105	12 136	9 938	15	870	0,05	4	462	666	
Prasības par laulības šķiršanu un neesamību	155 825	521 937	0,08	7081	1 309 459	915 698	991	19 565	0,11	90	22 885	21 225	
Prasības par izlikšanu bez citas dz.platības	12 524	56 977	0,02	773	35 737	46 357	245	8 043	0,02	37	1 711	4 877	
Prasības par izlikšanu ar citas dz. platības ierādīš.	355	1 548	0,02	21	971	1 259	18	435	0,02	2	92	264	
Prasības par izlikšanu par īres maksas nemak.	64 687	298 597	0,015	4051	140 463	219 530	4 916	182 390	0,13	839	252 123	217 256	
Prasības, kas izriet no telpu īres līguma attiecībām	42 758	145 650	0,02	1976	91 353	118 502	1 385	24 348	0,09	112	23 301	23 824	
Īpašuma tiesību atzīšana uz mājīpašumu	47 984	23 145	0,02	314	14 517	18 831	3	870	0,08	4	740	805	
Īpašuma tiesību atzīš. uz zemi vai uz zemi un mājīp.	8 685	13 784	0,02	187	8 645	11 214	20	652	0,02	3	139	395	
Strīdi par autortiesībām	10	737	0,12	10	2 774	1 755	0	652	0,12	3	832	742	
Strīdi par izgudrotājtiesībām	0	0	0,12	0	0	0	0	0	0,12	0	0	0	
Prasījumi sakarā ar CSN neievērošanu	1 373	3 243	0,09	44	9 154	6 199	65	0	0,09	0	0	0	
Prasījumi, cietušajam veicot darba pienākumus	10	885	0,09	12	2 496	1 691	37	435	0,09	2	416	425	
Prasījumi sakarā ar citiem apstākļiem	330	590	0,2	8	3 699	2 144	0	217	0,2	1	462	340	
Prasības par aresta noņemšanu mantai (izslud.)	1 292	4 791	0,03	65	4 508	4 649	179	6 087	0,08	28	5 178	5 632	
Mantiska atbildība par meža pārkāpumiem	137	5 970	0,03	81	5 617	5 794	632	3 043	0,12	14	3 883	3 463	
Mantiska atbildība par nelik. medīš.	0	221	0,03	3	208	215	0	0	0,12	0	0	0	
Par goda un cieņas aizstāvēšanu	7 357	3 612	0,06	49	6 796	5 204	1 335	9 130	0,12	42	11 650	10 390	
Pārējās prasības tiesvedības lietās	401 394	653 435	0,015	4609	159 810	406 623	19 185	178 694	0,12	822	228 013	203 354	
Lietas, kuras izriet no admin. tiesiskajām att.	376	131 424	0,02	1783	82 431	106 927	727	97 390	0,11	448	113 914	105 652	
Par adopcijas apstiprināšanu un atcelšanu	1 492	19 312	0,02	262	12 113	15 712	0	217	0,06	1	139	178	
Par personas atzīšanu par rīcības nespējīgu	162	11 425	0,02	155	7 166	9 295	0	435	0,07	2	324	379	
Par aizgādības nodibināšanu	112	1 695	0,02	23	1 063	1 379	0	0	0,07	0	0	0	
Personas atzīšana par mirušu	112	1 474	0,02	20	925	1 199	0	0	0,02	0	0	0	
Par faktu konstatēšanu, kuriem ir jur.noz.	3 283	51 597	0,02	700	32 362	41 979	219	9 565	0,11	44	11 188	10 377	
Par pēdējās gribas rīkojuma stāš.likum.spēkā	26 202	84 324	0,02	1144	52 889	68 606	436	9 348	0,12	43	11 928	10 638	
Par mantojuma pieņ. un apstiprin.mant.tiesībās	88 890	663 091	0,013	8996	270 334	466 712	42	2 609	0,06	12	1 664	2 137	
Citas mantojuma lietas	1 073	11 572	0,03	157	10 888	11 230	13	652	0,06	3	416	534	
Par pilnvarojuma atsaukšanu	314	0	0,01	0	0	0	0	0	0,04	0	0	0	
Par ierakstu nepareizību konstat.	111	590	0,03	8	555	572	0	0	0,04	0	0	0	
Studzības par notāra darbību	0	147	0,03	2	139	143	0	0	0,04	0	0	0	
Lietas par uzņēmumu maks. un bankrotu	113 281	60 073	0,1	815	188 393	124 233	0	0	0,1	0	0	0	
Pārējās sevišķās tiesāšanas kārtības lietas	1 797	14 447	0,01	196	4 531	9 489	0	2 174	0,01	10	231	1 203	
Lietas par pilsonības atņemšanu	1 020	6 781	0,03	92	6 380	6 581	0	0	0,03	0	0	0	

Pielikums nr.6

No jauna iesniegto civillietu skaits pa kategorijām pirmajā un otrajā instancē kopā no 2000-2003. g. Prognoze, izmantojot dinamikas rindu analīzi pirmajā un otrajā instancē 2004-2005. g.

	2000	2001	2002	2003 Prognozēšanas vienādojums	2004	2005	2006	2007
Prasības par atjaunošanu darbā	437	476	400	$405y = -17,2x + 472,5$	386,5	369,3	352,1	334,9
Prasības par darba algas izmaksu	677	621	772	$1123y = 148,9x + 426$	1170,5	1319,4	1468,3	1617,2
Prasības par zaudējumu piedziņu	5331	7007	7801	$8125y = 917,6x + 4772$	9360	10277,6	11195,2	12112,8
Prasības par uzturnaudas piedziņu bērniem	3220	3214	3034	$3588y = 92,4x + 3033$	3495	3587,4	3679,8	3772,2
Prasības par bērnu izcelšanās noteikšanu	214	247	241	$323y = 32,1x + 176$	336,5	368,6	400,7	432,8
Prasības par vecāku varas izb. un aprobež.	126	94	141	$362y = 75,5x - 8$	369,5	445	520,5	596
Prasības par laulības šķiršanu un neesamību	7168	7055	7681	$5189y = -531,1x + 8101$	5445,5	4914,4	4383,3	3852,2
Prasības par izlikšanu bez citas dz. platības	1214	957	811	$872y = -117,2x + 1256,5$	670,5	553,3	436,1	318,9
Prasības par izlikšanu ar citas dz. platības ierād.	27	29	21	$37y = 2,2x + 23$	34	36,2	38,4	40,6
Prasības par izlikšanu par īres nemak.	8803	6270	3466	$2721y = -2105x + 10578$	2000	2000	2000	2000
Prasības, kas izriet no telpu īres līg.	2327	2563	2145	$2239y = -68,2x + 2489$	2148	2079,8	2011,6	1943,4
Īpašuma tiesību atzīšana uz mājīpašumu	214	294	397	$288y = 32,5x + 217$	379,5	412	444,5	477
Īpašuma tiesību atzīšana uz zemi	263	176	185	$199y = -18,3x + 251,5$	160	141,7	123,4	105,1
Strīdi par autortiesībām	1	13	11	$7y = 1,6x + 4$	12	13,6	15,2	16,8
Strīdi par izgudrotājtiesībām	0	0	0	$0y = x$	5	5	5	5
Prasījumi sakarā ar CSN neievērošanu	100	32	52	$40y = -16x + 96$	16	16	16	16
Prasījumi, cietušajam veicot darba pienākumus	24	21	20	$9y = -4,6x + 30$	7	2,4	3	3
Prasījumi sakarā ar citiem apstākļiem	24	20	12	$14y = -3,8x + 27$	8	4,2	4	4
Prasības par aresta noņemšanu mantai (izslud.)	91	127	95	$46y = -16,7x + 131,5$	48	31,3	30	30
Mantiska atbildība par meža pārkāpumiem	171	96	97	$75y = -28,7x + 181,5$	38	9,3	10	10
Mantiska atbildība par nelik. medīš.	1	6	2	$1y = -0,4x + 3,5$	1,5	1,1	1	1
Par goda un cieņas aizstāvēšanu	71	68	103	$102y = 12,8x + 54$	118	130,8	143,6	156,4
Pārējās prasības tiesvedības lietās	8891	9305	10119	$8102y = -155,3x + 9492,5$	8716	8560,7	8405,4	8250,1
Lietas, kuras izriet no admin. tiesiskajām att.	1922	2194	2334	$3272y = 419x + 1383$	3478	3897	4316	4735
Par adopcijas apstiprināšanu un atcelšanu	215	257	267	$180y = -9,5x + 253,5$	206	196,5	187	177,5
Par personas atzīšanu par rīcības nespējīgu	178	152	208	$472y = 93,8x + 18$	512	610,8	709,6	808,4
Par aizgādības nodibināšanu	12	17	29	$42y = 10,2x - 0,5$	50,5	60,7	70,9	81,1
Personas atzīšana par mirušu	26	32	26	$31y = 0,9x + 26,5$	31	31,9	32,8	33,7
Par faktu konstatēšanu, kuriem ir jur.noz.	937	791	730	$2838y = 564,2x - 86,5$	2734,5	3298,7	3862,9	4427,1
Par pēdējās gribas rīkojuma stāš. likum.spēkā	1297	1253	1278	$66y = -366,8x + 1890,5$	56,5	60	60	60
Par mantojuma piep. un apstiprin.mant.tiesībās	9179	8180	10056	$188y = -2509,7x + 13175$	626,5	0	0	0
Citas mantojuma lietas	116	133	212	$98y = 2,5x + 133,5$	146	148,5	151	153,5
Par pilnvarojuma atsaukšanu	1	0	1	$1y = 0,1x + 0,5$	1	1,1	1,2	1,3
Par ierakstu nepareizību konstat.	12	6	7	$3y = -2,6x + 13,5$	0,5	1	1	1
Sūdzības par notāra darbību	3	1	1	$5y = 0,6x + 1$	4	4,6	5,2	5,8
Lietas par uzņēmumu maks. un bankrotu	811	940	1218	$1512y = 238,1x + 525$	1715,5	1953,6	2191,7	2429,8
Pārējās sevišķās tiesāšanas kārtības lietas	169	175	201	$108y = -15,7x + 202,5$	124	108,3	92,6	76,9
Lietas par pilsonības atņemšanu	63	89	102	$113y = 16,3x + 51$	132,5	148,8	165,1	181,4

Kopā lietu skaits : 54336 52911 54276 42796

44743,5 45800,6 47534,1 49267,9

Civillietu kategorijas 50.-56. netiek iekļautas aprēķinā, jo statistiskie dati ir pieejami tikai par 2003.gadu un līdz ar to nav izmantojami dinamikas rindu aprēķinos un prognozēšanā.

Pielikums nr.7

Prognozētās valsts nodevas pa civillietu kategorijām no 2004- 2007.gadam, latos

	2004		2005		2006		2007	
	1.instance	2.instance	1.instance	2.instance	1.instance	2.instance	1.instance	2.instance
Prasības par atjaunošanu darbā	11 853	25 853	11 325	24 702	10 798	23 552	10 270	22 401
Prasības par darba algas izmaksu	42 317	27 579	47 700	31 088	53 084	34 596	58 467	38 104
Prasības par zaudējumu piedziņu	293 409	170 957	322 173	187 716	350 937	204 476	379 701	221 236
Prasības par uzturnaudas piedziņu bērniem	8 331	1 139	8 551	1 169	8 771	1 199	8 992	1 229
Prasības par bērnu izcelšanās noteikšanu	815	73	893	80	971	87	1 049	94
Prasības par vecāku varas izb. un aprobež.	898	71	1 082	86	1 265	101	1 449	115
Prasības par laulības šķiršanu un neesamību	401 014	20 716	361 903	18 695	322 792	16 675	283 681	14 655
Prasības par izlikšanu bez citas dz.platības	32 525	2 799	26 840	2 310	21 155	1 820	15 470	1 331
Prasības par izlikšanu ar citas dz. platības ierādīš.	1 654	129	1 761	137	1 868	145	1 975	154
Prasības par izlikšanu par īres nemak.	76 847	64 829	76 847	64 829	76 847	64 829	76 847	64 829
Prasības, kas izriet no telpu īres līg.	71 755	17 125	69 477	16 581	67 199	16 037	64 920	15 493
Īpašuma tiesību atzīšana uz mājīpašumu	11 345	138	12 317	150	13 289	162	14 260	174
Īpašuma tiesību atzīšana uz zemi	4 776	84	4 230	75	3 683	65	3 137	55
Strīdi par autortiesībām	1 071	840	1 214	952	1 357	1 064	1 500	1 176
Prasījumi sakarā ar CSN neievērošanu	930	504	930	504	930	504	930	504
Prasījumi, cietušajam veicot darba pienākumus	233	327	80	112	100	140	100	140
Prasījumi sakarā ar citiem apstākļiem	929	80	488	42	464	40	464	40
Prasības par aresta noņemšanu mantai (izslud.)	835	1 023	544	667	522	639	522	639
Mantiska atbildība par meža pārkāpumiem	1 672	958	409	234	440	252	440	252
Mantiska atbildība par nelik. medīš.	113	0	83	0	75	0	75	0
Par goda un cieņas aizstāvēšanu	4 599	11 904	5 097	13 195	5 596	14 487	6 095	15 778
Pārējās prasības tiesvedības lietās	392 446	151 739	385 453	149 036	378 461	146 332	371 468	143 628
Lietas, kuras izriet no admin. tiesiskajām att.	78 872	128 575	88 373	144 065	97 875	159 555	107 377	175 044
Par adopcijas apstiprināšanu un atcelšanu	498	48	475	46	452	44	429	41
Par personas atzīšanu par rīcības nespējīgu	1 280	0	1 527	0	1 774	0	2 021	0
Par aizgādības nodibīšanās	126	0	152	0	177	0	203	0
Personas atzīšana par mirušu	78	0	80	0	82	0	84	0
Par faktu konstatēšanu, kuriem ir jur.noz.	6 721	324	8 107	391	9 494	457	10 881	524
Par pēdējās gribas rīkojuma stāš.likum.spēkā	71	198	75	210	75	210	75	210
Par mantojuma pieņ. un apstiprin.mant.tiesībās	1 466	280	0	0	0	0	0	0
Citas mantojuma lietas	231	375	235	382	239	388	243	395
Par pilnvarojuma atsaukšanu	10	0	11	0	12	0	13	0
Par ierakstu nepareizību konstat.	5	0	10	0	10	0	10	0
Sūdzības par notāra darbību	40	0	46	0	52	0	58	0
Lietas par uzņēmumu maks. un bankrotu	128 663	0	146 520	0	164 378	0	182 235	0
Pārējās sevišķās tiesāšanas kārtības lietas	250	169	218	147	186	126	155	105
Lietas par pilsonības atņemšanu	331	0	372	0	413	0	454	0
50.-56. lietu kategorijas	74 000	0	77 700	0	81 400	0	85 100	0
Kopā :	1 653 007	628 835	1 663 298	657 601	1 677 222	687 982	1 691 148	718 347
Kopā gadā :	2 281 841		2 320 899		2 365 204		2 409 495	